

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

УДУ імені Михайла Драгоманова

«30» березня 2023 р.

Протокол № 4

Проректор з наукової роботи

професор Григорій ТОРБІН

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ
(назва дисципліни)

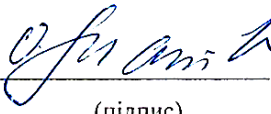
Освітньо-наукової програми доктор філософії PhD
(назва освітнього рівня)

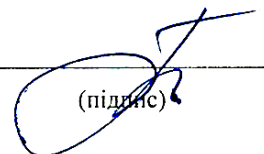
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
(код і назва спеціальності)

Розробник програми:

Митник О.Я. – доктор педагогічних наук, професор.

Гарант освітньо-наукової програми Матвієнко О.В.
(підпис)

Завідуюча відділом аспірантури Боднар К.А.
(підпис)

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Критичне мислення» затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова «24» грудня 2020 року, протокол № 6.

Розробник програми: Митник О.Я., доктор педагогічних наук, професор.

Затверджено на засіданні проектної групи кафедри педагогіки і методики початкового навчання «24» листопада 2020 року, протокол № 5.

Керівник проектної групи (підпис) Матвієнко О.В.

Завідуючий відділом аспірантури (підпис) Боднар К. А.

І. Опис дисципліни
Шифр дисципліни ВД 02. 06 ВД.04.02

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва)	Кількість кредитів – 3		Методи навчання: словесні – лекція, пояснення, бесіда; практичні – виконання практичних завдань, розробка схем, таблиць; самостійне вивчення теоретичного матеріалу, конспектування джерел та їх аналіз, розробка структурно-логічних схем, таблиць. Форми поточного контролю – усне опитування, виконання завдань, перевірка самостійної роботи. Модульний контроль – письмова модульна контрольна робота. Форма підсумкового контролю Залік
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки (код, назва)	Загальна кількість годин – 90		
Освітній рівень (доктора філософії)	<i>Денна</i>	<i>Заочна (вечірня)</i>	
	Лекції:		
	20	20	
Нормативна/вибіркова	Семінарські (практичні) заняття:		
	20	20	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом -III	Лабораторні заняття:		
	-	-	
Семестр V	Індивідуальна робота:		
	-	-	
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 - самостійна робота 5	Самостійна робота: 50		
	50	50	
Мова навчання - українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
	40/50	40/50	

Предмет вивчення навчальної дисципліни – вивчення навчальної дисципліни є мислення особистості з точки зору форм, закономірностей і законів, якими вона користується в процесі пізнання істини.

Міждисциплінарні зв'язки: Зміст курсу «Критичне мислення» тісно пов'язаний із такими дисциплінами: «Філософія», «Суспільствознавство», «Філологія».

Мета. Метою викладання навчальної дисципліни «Критичне мислення» є розвиток інтелектуальної сфери особистості здобувача PhD, а саме: дослідницького інтересу, аналітичності розуму, вміння знайти конструктивне рішення; логічного, дивергентного мислення; якостей мислення: гнучкості, самостійності, критичності..

Завданнями вивчення дисципліни є:

- Розкрити значення логіки в загальній і професійній освіті людини.
- Розкрити взаємозв'язок логіки зі змістом дисциплін гуманітарного та природничо-математичного циклів.
- Сформувати вміння і навички самостійного аналізу процесу навчання.
- Створити сприятливі умови для потреби самоосвіти.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

ОК-13

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1_ Здатність до критичного мислення, розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ та процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу. ПРН 2_ Здатність до застосування методів наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробки та впровадження дослідницьких проєктів, здійснення наукового дослідження та інтерпретація його результатів, ефективного висвітлення, поширення знань щодо наукових досліджень ПРН 8_ Здатність представляти в усній і письмовій формах перед фаховою і нефаховою аудиторією результати власної дослідницької діяльності. ПРН 9_ Здатність виявляти та формувати нові ідеї та актуальні наукові проблеми, здійснювати проектування наукової роботи, визначати проблематику, гіпотезу, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, складати робочий план теоретичного та експериментального дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук ПРН 10_ Здатність вибудовувати алгоритм наукового дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук, використовувати методологічні принципи наукового дослідження, організувати та проводити педагогічне спостереження і педагогічний експеримент, використовувати теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження, визначати порядок проведення дослідження і його етапи. ПРН 11_ Здатність застосовувати методи математичної статистики для обробки і аналізу отриманих експериментальних даних та об'єктивної оцінки результатів дослідження.	ЗК 2_Методологічна Здатність до розуміння сучасної методології освіти; здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, «start-up»; методологічно та технологічно грамотно здійснювати наукове дослідження, інтерпретувати його результати; ефективно висвітлювати, поширювати знання щодо наукових досліджень та інновацій ЗК 6_Підприємницька Здатність визначати підприємницькі можливості власного дослідницького проєкту, результатів наукового пошуку, участі у проєктній діяльності, прогнозувати вплив власного дослідження на розвиток громади, регіону, країни.
2.	ПРН 15_ Розуміння особливостей становлення особистості у процесі виховання і самовиховання та здатність використовувати сучасні виховні системи та технології, реалізовувати ціннісно-смісловий підхід до виховання дітей і молоді	ФЗК 1_Педагогічна Здатність оперувати науковою термінологією педагогічної науки та вибудовувати ієрархію наукових понять за рівнями їх узагальнення;

	ПРН 21_ Вміти ефективно здійснювати педагогічну взаємодію з різними соціальними групами; забезпечувати ефективний прямий та зворотній зв'язок, контакт з батьками через організацію різних форм роботи; налагоджувати професійну комунікацію із загальноосвітніми навчальними закладами, забезпечуючи наступність і перспективність освіти.	розуміти системність, взаємозв'язок та цілісність різних педагогічних явищ і процесів, багатогранність практичної спрямованості педагогіки; орієнтуватися у сучасній нормативно-правовій базі розвитку освіти, тенденціях освітньої політики в Україні; розглядати педагогічні явища, розвиток освіти та науки у їх історичній ретроспективі; застосовувати компаративний аналіз щодо вивчення педагогічних проблем у зарубіжному та вітчизняному контекстах; узагальнювати інноваційний педагогічний досвід у власному науковому дослідженні ФЗК 4_Діагностична Здатність проводити моніторинг власних наукових результатів; володіти діагностичним інструментарієм оцінки результатів експериментальної роботи; будувати індивідуальну траєкторію власного розвитку та кожного суб'єкта педагогічної діяльності; оцінювати наукову та практичну цінність завдань, які вирішуються у власному педагогічному дослідженні
3.	ПРН 27_ Вміти свідомо застосовувати у роботі наукові й практичні здобутки різних систем освіти; розбиратися у специфіці систем освіти різних країн світу, визначати вплив на сучасні освітні перетворення, робити висновки для практичного застосування у власній педагогічній діяльності шляхом використання на заняттях, в управлінській діяльності, іграх та інших видах роботи з дітьми різного віку.	ФЗК 2_ Здатність до диференціації педагогічної діяльності відповідно до специфіки професійних категорій; застосування педагогічних технологій у неперервній педагогічній освіті; впровадження інноваційних процесів у професійну освіту; розробки науково-методичного супроводу професійної підготовки; здатність здійснювати прогностичні, планувально-організаційні функції в управлінні закладом

		освіти; визначати стратегічні лінії розвитку закладу освіти; передбачати можливі ризики зовнішнього і внутрішнього характеру та завчасно уникати їх негативного впливу.

Основні результати навчання та компетентності, які вони формують: ОК – 11

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1_ Здатність до критичного мислення, розуміння широкого кола філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ та процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу. ПРН 8_ Здатність представляти в усній і письмовій формах перед фаховою і нефаховою аудиторією результати власної дослідницької діяльності. ПРН 9_ Здатність виявляти та формувати нові ідеї та актуальні наукові проблеми, здійснювати проектування наукової роботи, визначати проблематику, гіпотезу, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, складати робочий план теоретичного та експериментального дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук ПРН 10_ Здатність вибудовувати алгоритм наукового дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук, використовувати методологічні принципи наукового дослідження, організувати та проводити педагогічне спостереження і педагогічний експеримент, використовувати теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження, визначати порядок проведення дослідження і його етапи.	ЗК 2_Методологічна Здатність до розуміння сучасної методології освіти; здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, «start-up»; методологічно та технологічно грамотно здійснювати наукове дослідження, інтерпретувати його результати; ефективно висвітлювати, поширювати знання щодо наукових досліджень та інновацій ЗК 6_Підприємницька Здатність визначати підприємницькі можливості власного дослідницького проєкту, результатів наукового пошуку, участі у проєктній діяльності, прогнозувати вплив власного дослідження на розвиток громади, регіону, країни.
2.	ПРН 11_ Здатність застосовувати методи математичної статистики для обробки і аналізу отриманих експериментальних даних та об'єктивної оцінки результатів дослідження. ПРН 12_ Володіння сучасними методами викладання фахових дисциплін з освітніх, педагогічних наук у вищій школі, а також демонстрація здатності раціонально та науково обґрунтовано організувати самостійну роботу студентів ПРН 14_ Здатність застосовувати сучасні педагогічні технології у неперервній	ФЗК 1_Педагогічна Здатність оперувати науковою термінологією педагогічної науки та вибудовувати ієрархію наукових понять за рівнями їх узагальнення; розуміти системність, взаємозв'язок та цілісність різних педагогічних явищ і процесів, багатогранність практичної спрямованості педагогіки; орієнтуватися у

	педагогічній освіті; розробляти науково-методичний супровід професійної підготовки майбутніх фахівців ПРН 20_ Демонструвати навички особистісної і професійної самоактуалізації, задоволення індивідуальних і соціальних потреб; діяти та виконувати суспільно значущі завдання та сприяти особистісному саморозвитку в конкретних культурно-історичних умовах; дбайливо ставитись до історичної спадщини, культурних традицій, сприймати соціальні і культурні відмінності у суспільстві.	сучасній нормативно-правовій базі розвитку освіти, тенденціях освітньої політики в Україні; розглядати педагогічні явища, розвиток освіти та науки у їх історичній ретроспективі; застосовувати компаративний аналіз щодо вивчення педагогічних проблем у зарубіжному та вітчизняному контекстах; узагальнювати інноваційний педагогічний досвід у власному науковому дослідженні ФЗК 4_Діагностична Здатність проводити моніторинг власних наукових результатів; володіти діагностичним інструментарієм оцінки результатів експериментальної роботи; будувати індивідуальну траєкторію власного розвитку та кожного суб'єкта педагогічної діяльності; оцінювати наукову та практичну цінність завдань, які вирішуються у власному педагогічному дослідженні
3.	ПРН 26_ Вміти користуватися сучасною методологією аналізу сімейних проблем і явищ; орієнтуватися в проблемах сім'ї, які стосуються її функціонування, особливостей психологічного клімату сім'ї та його впливу на формування повноцінної особистості .	ФСК 1_ Здатність до різних видів історико-педагогічного аналізу (історико-логічний, компаративний, ретроспективний); опрацьовувати джерельну базу дослідження; адаптовувати та застосовувати ідеї видатних педагогів у сучасну педагогічну практику; використовувати цивілізаційних підхід до осмислення історико-педагогічних явищ і процесів. ФСК 6_ Здатність впроваджувати інноваційні технології в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти; ефективно використовувати педагогічні знання, уміння, оновлені методики, інтерактивні

		методи, ІКТ для розв'язання проблеми подолання антиінноваційних бар'єрів у професійній діяльності та вдосконалення якості вищої освіти.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС: 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Разом	Аудиторні години	Л.	Сем.з.	Сам.р.
	Змістовий модуль I. Логіка наукового дослідження	36	14	6	8	22
1	Т. I.1. Предмет і значення логіки	12	4	2	4	8
2	Т. I.2. Основні закони логічного мислення. Доведення і спростування	20	8	4	4	12
3	Модульний контроль	2				2
	Змістовий модуль II. Форми думки	56	26	14	12	28
4	Т. II.1. Поняття	20	10	6	4	10
5	Т. II.2. Судження	16	6	4	4	10
6	Т. II.3. Умовиводи	16	10	6	4	6
9	Модульний контроль	2				2
	Загальна кількість годин:	90	40	20	20	50

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Змістовий модуль 1. Логіка наукового дослідження

Тема I.1. Предмет і значення логіки

Проблема істинності та формально-логічної правильності мислення. Поняття формалізації. Значення логіки. Логіка і філософія. Логіка і лінгвістика. Логіка і психологія. Логіка і конкретні науки.

Виникнення логіки як науки й основні етапи її розвитку. Сучасний етап розвитку логіки. Логіка побудови наукового дослідження.

Культура мислення – необхідна складова духовного розвитку особистості.

Тема. I.2. Основні закони логічного мислення. Доведення і спростування

Закон тотожності. Закон суперечності. Закон виключення третього. Закон достатньої підстави. Закон контрапозиції. Закони де Моргана.

Гіпотеза. Види гіпотез. Сутність доведення. Логічна структура доведення. Форми і способи доведення. Доведення істинності гіпотези. Спростування та його види. Правила доведення і правила спростування.

Дискусія, полеміка, суперечка. Правила ведення полеміки. Софізми і парадокси.

Задачі, які розв'язуються методом припущення і методом вилучення.

Змістовий модуль II. Форми думки

Тема 2.1. Поняття

Поняття та його ознаки. Зміст, обсяг поняття. Види понять: *загальні, конкретні, одиничні, збірні, абстрактні*. Визначення поняття як пізнавальна процедура. Види визначення понять. Правила визначення понять. Відношення між поняттями. Порівнянні та непорівнянні поняття. Сумісні поняття: тотожні (рівнозначні), перехресні, підпорядковані. Несумісні поняття: співпідпорядковані, протилежні, суперечні. Круги Ейлера. Зображення обсягу понять за допомогою кругів Ейлера.

Операції над поняттями. Обмеження й узагальнення понять. Операція поділу понять. Види поділу понять. Правила поділу.

Додавання, множення і віднімання обсягів понять. Поняття і множина. Переріз і об'єднання множин.

Тема 2.2. Судження

Сутність логічного судження. Судження і речення. Судження і твердження. Істинні і хибні судження. Просте судження та його структура. Суб'єкт судження, предикат судження. Види простих суджень.

Складне судження. Судження із сполучниками *«і», «або», «якщо...,то», „тоді і тільки тоді”*. Таблиці істинності складних суджень. Слова *«необхідно», «достатньо»*. Побудова суджень із словами *«необхідно», «достатньо»*.

Тема 4. Умовивід

Поняття *«умовивід»*. Безпосередні умовиводи (умовиводи з одним засновком). Перетворення. Обернення. Простий категоричний силогізм. Правила термінів. Правила щодо засновків силогізму. Фігури простого категоричного силогізму. Правила фігур силогізму.

Скорочений категоричний силогізм (ентимема). Складні та складноскорочені силогізми (полісилогізми, сорити, епіхейрема).

Розділові умовиводи. Розділово-категоричний умовивід. Розділово-умовний умовивід.

Умовні умовиводи. Умовно-категоричний умовивід. Умовно-розділовий умовивід. Дилеми: конструктивна, деструктивна; проста і складна.

4. Засоби діагностики успішності навчання

Усна відповідь (доповідь на семінарі):

- вільне володіння матеріалом;
- повнота та логіка викладу;
- чіткість і доведеність формулювань;
- обґрунтованість тверджень;
- посилання на науково-літературні джерела;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);
- наявність узагальнень, висновків.

Письмова відповідь (модульна контрольна робота, реферат):

- правильність, чіткість, логічність у викладені відповіді на запитання;
- комплексне бачення питання (проблеми);
- вміння виділити головне;

- обрання правильної відповіді;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);
- чіткість позначень і акуратність.

1. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі форми контролю:

- поточний контроль, який здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів наукового ступеня доктора філософії на практичних заняттях, а також результатів виконання завдань самостійної роботи;
- модульна контрольна робота після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни (завдання, тести);
- модульний контроль виконання ІНДЗ.

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

- *Політика щодо дедлайнів та перескладання.* Роботи, які здано з порушенням термінів без поважних причин, буде оцінено на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модуля відбувається за наявності поважних причин.

- *Політика щодо академічної доброчесності.* Письмові роботи викладач перевіряє на наявність плагіату і допускає до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонено (у т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час онлайн-тестування (наприклад, у програмі MOODLE).

- *Політика щодо відвідування.* Відвідування занять є обов'язковим компонентом освітнього процесу. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в представленні соціального проекту) навчання може відбуватися в онлайн-формі за погодженням із керівником курсу.

Критерії оцінювання на практичних заняттях:

За роботу на занятті здобувач вищої освіти може отримати бали залежно від теми заняття згідно із запланованим розподілом балів.

90-100% балів: здобувач вищої освіти демонструє ґрунтовні знання матеріалу в повному обсязі, вміє вільно висловлює думку з проблемних питань, виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

75-89% балів: здобувач вищої освіти демонструє повні, систематичні знання, вміє вільно висловлює думку з проблемних питань, самостійно аналізує явища, факти, однак при викладі матеріалу студент допускає несуттєві помилки.

50-78% балів: здобувач вищої освіти демонструє знання основного матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із проблемних питань семінару, допускає суттєві помилки при викладі матеріалу, але спроможний усунути їх із допомогою викладача.

30-49% бали: здобувач вищої освіти демонструє фрагментарні знання матеріалу, що складає менше 50% необхідного обсягу, не знає основної термінології, не вміє логічно висловлюватися.

20-29% балів: здобувач вищої освіти демонструє фрагментарні знання, які є частково правильними; відповідь містить грубі помилки в аналізі явищ, фактів, використанні термінології, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблеми.

0 балів: здобувач вищої освіти не володіє знаннями із теми заняття, відповідь неправильна або відсутня взагалі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
64-74	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійний проєктор – демонстрація презентацій.
2. Комп'ютери з доступом до Інтернету.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання: *залік*

Питання до заліку

1. Проблема істинності та формально-логічної правильності мислення.
2. Поняття формалізації. Значення логіки.
3. Логіка і філософія. Логіка і лінгвістика. Логіка і психологія. Логіка і конкретні науки.
4. Виникнення логіки як науки й основні етапи її розвитку.
5. Сучасний етап розвитку логіки.
6. Логіка побудови наукового дослідження.
7. Зміст, структура та показники розвитку культури мислення особистості.
8. Закон тотожності. Закон суперечності. Закон виключення третього.
9. Закон достатньої підстави. Закон контрапозиції. Закони де Моргана.
10. Гіпотеза. Види гіпотез.
11. Сутність доведення. Логічна структура доведення. Форми і способи доведення.
12. Доведення істинності гіпотези. Спростування та його види. Правила доведення і правила спростування.

13. Дискусія, полеміка, суперечка. Правила ведення полеміки.
14. Софізми і парадокси.
15. Задачі, які розв'язуються методом припущення і методом вилучення.
16. Поняття та його ознаки. Зміст, обсяг поняття.
17. Види понять.

10. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Молчанюк О.В. Формування критичного мислення в процесі вивчення хімії // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. В.І. Євдокимова і проф. О.М. Микитюка. – Харків: ХДПУ, 2000. – Вип. 13. – С. 142-144.
2. Конверський А.Є. «Критичне мислення» Підручник, 2-ге видання переробл. та доп.. К.; видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2020
3. Костіна В.В. Формування критичного мислення в процесі навчання // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. В.І. Євдокимова і проф. О.М. Микитюка. – Харків: ХДПУ, 2000. – Вип. 13. – С.137–142.
4. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. Часопис «Український педагогічний журнал», Вип. № 2 (2018)
Режим доступу. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493>
5. Хачумян Т.І. «Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій»: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09/ Т.І. Хачумян, М-во освіти і науки України, ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2005. – 30 с.

Додаткові

1. Митник О.Я. Логіка, 5 клас. Експериментальний навчальний посібник. К.: Початкова школа, 2006. 72 с.
2. Митник О.Я. Логіка. 2 клас. Експериментальний навчальний посібник. 2-ге вид. К.: Початкова школа, 2007. 104 с.
3. Митник О.Я. Логіка. 3 клас. Експериментальний навчальний посібник. 2-ге вид. К.: Початкова школа, 2008. 104 с.
4. Митник О.Я. Логіка. 4 клас. Навчальний посібник. 2-ге вид. доп. і переробл. К.: Початкова школа, 2009. 80 с.